

ЗИГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол № 10 від
«11» червня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ОСНОВИ ДЕМОГРАФІЇ»

Освітній рівень: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність С4 «Психологія»

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: вибіркова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>4</u>	<u>7</u>	<u>20</u>	<u>16</u>	<u>54</u>	<u>90</u>	<u>7</u>

Київ-ЗФУУ
2025

Робоча програма розроблена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини», спеціальності С4 Психологія, затвердженої вченою радою ЗФУУ (протокол № 10 від «11» червня 2025 року)

Доктор психологічних наук,
професор кафедри психології

(підпис)

М. Максимов

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри психології

Протокол № 9 від “21” травня 2025 року

Завідувач кафедри психології

(підпис)

І. Клименко

Гарант ОПП «Психологія»

(підпис)

І. Клименко

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), “__” _____ 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
Кількість кредитів - 3	Галузь знань – С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання Українська	
Змістових модулів - 2	Спеціальність: С4 Психологія Освітньо-професійна програма «Психологія»	Рік підготовки	
		4-й	
		Семестр	
			7-й
Загальна кількість кредитів/годин - 3/90		Лекції (год.)	
		20	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 год.;	Ступень вищої освіти - Бакалавр	Практичні(год.)	
		16	
		Самостійна робота(год.)	
		54	
		Всього	
		90	
		Вид контролю	
			Залік

2.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Основи демографії» є формування у студентів системного уявлення про закономірності відтворення населення, його структуру та динаміку, а також розвиток навичок аналізу демографічних процесів для застосування у психології, соціології, управлінні та суміжних галузях.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи демографії» є:

- Вивчення демографічних процесів — народжуваність, смертність, міграція, тривалість життя.
- Ознайомлення зі структурою населення — вікова, статева, етнічна, соціально-професійна.
- Формування навичок аналізу — використання статистичних методів та показників для оцінки демографічних тенденцій.
- Вивчення взаємозв'язку демографії та соціальних процесів — вплив демографічних змін на економіку, політику, культуру та психологію.
- Розвиток критичного мислення — оцінка демографічних прогнозів, політик та програм.

- Практичне застосування знань — у сфері соціальної роботи, психологічного консультування, управління людськими ресурсами.

2.3. Передумови для вивчення дисципліни.

Для успішного засвоєння дисципліни «Основи демографії» студентам необхідно мати ґрунтовні знання з таких предметів:

Пререквізіти:

- Історія України — досліджує основні етапи розвитку українського суспільства, державності та культури від давнини до сучасності.
- Соціологія — вивчає закономірності функціонування та розвитку суспільства, його структури та соціальні відносини.
- Соціальна психологія — аналізує психологічні механізми взаємодії особистості та групи, вплив соціального середовища на поведінку людини.

Після завершення дисципліни студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та професійних сферах:

Постреквізіти:

- Психологічний супровід військовослужбовців — вивчає теоретичні та практичні засади надання психологічної допомоги військовим під час служби, бойових дій та соціальної адаптації.
- Переддипломна практика — є завершальним етапом професійної підготовки, що інтегрує знання та навички у реальних умовах майбутньої роботи психолога.
- Психологія сім'ї та подружжя — досліджує закономірності формування, розвитку та функціонування сімейних і подружніх стосунків, їх психологічні особливості та проблеми.

3. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи демографії» складається з двох змістовних модулів:

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи демографії

Тема 1. Предмет і завдання демографії

Демографія як наука досліджує закономірності відтворення населення, його чисельність, структуру та динаміку. Вона формує базові поняття про народжуваність, смертність, міграцію та інші процеси, що визначають розвиток суспільства. Завдання дисципліни полягає у виявленні факторів, які впливають на демографічні зміни, та у створенні теоретичної основи для практичного застосування знань у соціальній політиці й психології.

Тема 2. Джерела та методи демографічних досліджень

Основними джерелами демографічної інформації є переписи населення, статистичні дані, вибіркові обстеження та соціологічні дослідження. Методи аналізу включають математичні моделі, порівняльні підходи та прогнозування. Вивчення цих інструментів дозволяє студентам критично оцінювати

демографічні тенденції та робити висновки щодо майбутнього розвитку суспільства.

Тема 3. Народжуваність та репродуктивна поведінка

Народжуваність є ключовим показником демографічного розвитку, що відображає соціальні, економічні та культурні умови життя. Репродуктивна поведінка населення залежить від рівня освіти, економічної стабільності, традицій та державної політики. Аналіз цих процесів допомагає зрозуміти причини демографічних криз і виробити ефективні заходи підтримки сімей.

Тема 4. Смертність і тривалість життя

Смертність є важливим показником стану суспільного здоров'я та рівня розвитку медицини. Вивчення причин смертності дозволяє визначати пріоритети соціальної політики та охорони здоров'я. Тривалість життя відображає якість життя населення та рівень соціально-економічного розвитку країни.

Тема 5. Міграційні процеси

Міграція впливає на чисельність і структуру населення, змінює соціально-економічні умови та культурний ландшафт суспільства. Вона може бути внутрішньою та зовнішньою, добровільною чи вимушеною. Аналіз міграційних процесів допомагає зрозуміти причини мобільності населення та наслідки для державної політики.

Змістовний модуль 2. Структура та динаміка населення

Тема 6. Вікова та статева структура населення

Вікова та статева структура визначає демографічний потенціал суспільства, його економічні та соціальні можливості. Демографічні піраміди відображають співвідношення поколінь та тенденції старіння населення. Вивчення цих аспектів дозволяє прогнозувати потреби у сфері освіти, медицини та соціального забезпечення.

Тема 7. Етнічна та соціально-професійна структура

Етнічна структура населення формує культурне розмаїття та соціальну динаміку суспільства. Соціально-професійна структура відображає розподіл населення за видами діяльності та рівнем кваліфікації. Їх аналіз допомагає зрозуміти особливості розвитку багатонаціональних суспільств та соціальної стратифікації.

Тема 8. Демографічні переходи та тенденції

Демографічний перехід описує історичні зміни від високої народжуваності та смертності до сучасних показників стабільності. Він відображає розвиток медицини, освіти та соціальних інститутів. Вивчення сучасних тенденцій дозволяє прогнозувати глобальні демографічні зміни та їхній вплив на суспільство.

Тема 9. Демографічна політика

Демографічна політика спрямована на регулювання процесів народжуваності, смертності та міграції. Вона включає державні програми підтримки сімей, охорони здоров'я та соціальної адаптації мігрантів. Ефективність політики визначається її здатністю забезпечити стабільний розвиток населення та соціальну гармонію.

Тема 10. Демографія і соціальні процеси

Демографічні зміни безпосередньо впливають на економіку, політику, культуру та психологію суспільства. Вони визначають потреби у робочій силі, соціальних послугах та культурних трансформаціях. Усвідомлення цих взаємозв'язків допомагає інтегрувати демографічні знання у практику соціальної роботи та психологічного консультування.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів і тем для вивчення	Кількість годин			
	денна форма			
	у тому числі			
	усього	лекц	практ	с.р
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи демографії				
Тема 1. Предмет і завдання демографії — визначення демографії як науки, її місце в системі суспільних знань.	10	2	2	6
Тема 2. Джерела та методи демографічних досліджень — статистика, переписи, вибіркові обстеження, аналітичні моделі.	9	2	1	6
Тема 3. Народжуваність та репродуктивна поведінка — чинники, показники та тенденції.	9	2	1	6
Тема 4. Смертність і тривалість життя — закономірності, соціально-економічні та медичні аспекти.	10	2	2	6
Тема 5. Міграційні процеси — види міграції, причини та наслідки для суспільства.	9	2	2	5
Змістовний модуль 2. Структура та динаміка населення				
Тема 6. Вікова та статева структура населення — демографічні піраміди, співвідношення статей, старіння населення.	9	2	2	5
Тема 7. Етнічна та соціально-професійна структура — особливості багатонаціональних суспільств, соціальна стратифікація.	8	2	1	5
Тема 8. Демографічні переходи та тенденції — історичні етапи розвитку населення, сучасні глобальні зміни.	8	2	1	5
Тема 9. Демографічна політика — державні програми регулювання народжуваності, міграції та охорони здоров'я.	9	2	2	5
Тема 10. Демографія і соціальні процеси — вплив демографічних змін на економіку, політику, культуру та психологію.	9	2	2	5
Усього	90	20	16	54

5. Тематика практичних та занять з дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи демографії

Практичне заняття 1. Демографія як наука та її завдання

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте предмет і об'єкт демографії.
- Назвіть основні завдання та функції демографії.
- Зазначте міждисциплінарні зв'язки демографії.
- Опишіть значення демографічних знань для соціальної політики.

Практичне заняття 2. Джерела та методи демографічних досліджень

Питання для обговорення:

- Перелічіть основні джерела демографічної інформації.
- Охарактеризуйте методи збору та аналізу даних.
- Розкрийте роль переписів населення.
- Сформулюйте переваги та обмеження різних методів дослідження.

Практичне заняття 3. Народжуваність та репродуктивна поведінка

Питання для обговорення:

- Назвіть основні показники народжуваності.
- Охарактеризуйте соціальні та економічні чинники народжуваності.
- Опишіть особливості репродуктивної поведінки населення.
- Запропонуйте заходи державної політики щодо підтримки сімей.

Практичне заняття 4. Смертність і тривалість життя

Питання для обговорення:

- Перелічіть показники смертності.
- Охарактеризуйте основні причини смертності у сучасному суспільстві.
- Зазначте чинники, що визначають тривалість життя.
- Розкрийте роль медицини та соціальної політики у зниженні смертності.

Практичне заняття 5. Міграційні процеси

Питання для обговорення:

- Назвіть основні види міграції.
- Охарактеризуйте причини внутрішньої та зовнішньої міграції.
- Зазначте соціальні та економічні наслідки міграційних процесів.
- Сформулюйте напрями державної міграційної політики.

Змістовний модуль 2. Структура та динаміка населення

Практичне заняття 6. Вікова та статева структура населення

Питання для обговорення:

- Опишіть демографічні піраміди та їх значення.
- Охарактеризуйте процес старіння населення.
- Зазначте особливості співвідношення статей у суспільстві.

- Розкрийте вплив вікової структури на економіку та соціальну сферу.

Практичне заняття 7. Етнічна та соціально-професійна структура населення

Питання для обговорення:

- Назвіть основні етнічні групи у суспільстві.
- Охарактеризуйте соціально-професійну структуру населення.
- Зазначте роль культурного розмаїття у розвитку суспільства.
- Розкрийте взаємозв'язок між структурою населення та соціальною стратифікацією.

Практичне заняття 8. Демографічні переходи та сучасні тенденції

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте поняття демографічного переходу.
- Назвіть основні етапи демографічного переходу.
- Зазначте сучасні глобальні демографічні тенденції.
- Розкрийте вплив демографічних змін на соціальні процеси.

Практичне заняття 9. Демографічна політика

Питання для обговорення:

- Опишіть цілі та завдання демографічної політики.
- Назвіть основні заходи державної демографічної політики.
- Охарактеризуйте приклади програм підтримки сімей та мігрантів.
- Зазначте критерії оцінки ефективності демографічної політики.

Практичне заняття 10. Демографія і соціальні процеси

Питання для обговорення:

- Охарактеризуйте вплив демографічних змін на економіку.
- Зазначте роль демографії у формуванні політичних процесів.
- Опишіть культурні трансформації, пов'язані з демографічними змінами.
- Розкрийте значення демографічних процесів для психології та соціальної роботи.
- Запропонуйте способи інтеграції демографічних знань у практику управління та консультування.

6. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Самостійне заняття 1. Демографія як наука та її завдання – Опрацювати базові поняття демографії. – Скласти схему основних завдань дисципліни. – Порівняти демографію з соціологією та економікою. – Підготувати короткий реферат про роль демографії у суспільстві.	6

2	Самостійне заняття 2. Джерела та методи демографічних досліджень – Вивчити основні джерела демографічних даних. – Описати методи збору та аналізу інформації. – Порівняти переписи населення різних років. – Скласти таблицю переваг та недоліків методів дослідження.	6
3	Самостійне заняття 3. Народжуваність та репродуктивна поведінка – Зібрати статистику народжуваності за останні 10 років. – Охарактеризувати соціальні та економічні чинники народжуваності. – Порівняти репродуктивну поведінку у різних країнах. – Підготувати пропозиції щодо підтримки сімей державою.	6
4	Самостійне заняття 4. Смертність і тривалість життя – Зібрати дані про смертність у країні. – Визначити основні причини смертності. – Порівняти тривалість життя у різних регіонах. – Скласти пропозиції щодо зниження рівня смертності.	6
5	Самостійне заняття 5. Міграційні процеси – Вивчити види міграції та їх особливості. – Зібрати статистику внутрішньої та зовнішньої міграції. – Охарактеризувати основні причини міграційних процесів. – Підготувати аналіз соціальних та економічних наслідків міграції.	5
6	Самостійне заняття 6. Вікова та статева структура населення – Побудувати демографічну піраміду за даними перепису. – Охарактеризувати процес старіння населення. – Визначити співвідношення статей у суспільстві. – Проаналізувати вплив вікової структури на економіку.	5
7	Самостійне заняття 7. Етнічна та соціально-професійна структура населення – Зібрати дані про етнічні групи у країні. – Охарактеризувати соціально-професійну структуру населення. – Визначити роль культурного розмаїття у суспільстві. – Підготувати аналіз соціальної стратифікації.	5
8	Самостійне заняття 8. Демографічні переходи та сучасні тенденції – Вивчити поняття демографічного переходу. – Описати основні етапи переходу. – Зібрати дані про сучасні демографічні тенденції. – Проаналізувати вплив тенденцій на соціальні процеси.	5
9	Самостійне заняття 9. Демографічна політика – Вивчити цілі та завдання демографічної політики. – Охарактеризувати основні заходи державної політики. – Порівняти програми різних країн. – Підготувати оцінку ефективності демографічної політики.	5

10	Самостійне заняття 10. Демографія і соціальні процеси – Охарактеризувати вплив демографії на економіку. – Визначити роль демографії у політичних процесах. – Описати культурні зміни, пов'язані з демографією. – Підготувати аналіз зв'язку демографії з психологією та соціальною роботою.	5
Всього		54

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Основи демографії» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- реферати, презентації;
- залік.

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Основи демографії» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	
40%	10%	40%	10%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (5 занять, 5 тем – 5 оцінок). 2. Модульний контроль 1 проводиться на п'ятому практичному занятті. Оцінка за Модульний контроль 1 виставляється на підставі виконання письмового завдання.		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (5 занять, 5 тем – 5 оцінок). 2. Модульний контроль 2 проводиться на останньому практичному занятті. Оцінка за Модульний контроль 2 виставляється на підставі виконання письмового завдання.	

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.

Шкала оцінювання

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)

65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійний проектор	1-10
2	Проекційний екран	
3	Комунікаційне програмне забезпечення (Google Chrome, Firefox)	
4	Наявність доступу до мережі Інтернет	
5	Персональні комп'ютери, ноутбук.	
6	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	
7	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	
8	Програмне забезпечення: ОС Windows	
9	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Батиченко С.П., Мельник Л.В. Сучасні особливості демографічної ситуації в Україні. Географія та туризм, 2021.
2. Григор'єва С.В. Основи демографії. НТУ «ХП», силабус та навчальні матеріали.
3. Демографічний щорічник «Населення України». Держстат, 2023.
4. Демографія: силабус бакалаврату. КНУ ім. Т. Шевченка.
5. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Монографії та збірники.
6. Методологічні положення державного статистичного спостереження. Держстат України.
7. Природний рух населення України. Статистичний збірник, Держстат, 2023.
8. Провотар Н.І., Сторожик Д.М. Просторові та часові аспекти демографічних процесів. КНУ ім. Т. Шевченка, 2024.
9. Стеценко С.Г. Демографічна статистика. Київ: Вища школа, 2005.
10. Таблиці народжуваності та смертності. Держстат, 2023.

Додаткові:

1. Демографічна політика України. Наукові статті у журналах соціології.
2. Демографічні прогнози України. Аналітичні огляди Інституту демографії.
3. Економічні аспекти демографії. Публікації у журналах економіки.

4. Інститут регіональних досліджень НАН України. Аналітичні записки про міграцію.
5. Каталог національних стандартів ДСТУ. ДП «УкрНДНЦ».
6. Міграційні процеси в Україні. Аналітичні огляди.
7. Міжнародні порівняння демографічних процесів. Оглядові матеріали.
8. Соціально-демографічний профіль вимушеної міграції. Львів, 2024.
9. Соціально-психологічні аспекти демографії. Наукові статті.
10. Соціологія населення. Навчальні матеріали КНУ.

Інформаційні ресурси:

1. Державна служба статистики України – Демографія: <https://ukrstat.gov.ua>
2. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України: <https://idss.org.ua>
3. UN Data – Demography: <https://data.un.org>
4. World Bank – Population Data: <https://data.worldbank.org>